

Antwoorden BDD/VONKC op consultatievragen van het ontwikkelteam Kunst & Cultuur

13 november 2018

Geachte lezer,

Ondanks onze pogingen om de zaken beknopt te verwoorden zijn we daar bij een paar vragen niet in geslaagd. Bovendien formuleerden we twee algemene opmerkingen zie graag hier meteen onder.

Deze bijlage beslaat onze complete reactie. We hebben hierin met **groen** gemarkeerd waar het aanvullingen op antwoorden betreffen die de 200 woorden overschrijden.

Met vriendelijke groet, BDD en VONKC

Opmerkingen algemeen:

1. Als het gaat om de maatschappelijke relevantie van het leergebied Kunst en Cultuur ligt het accent op *inclusie* en het streven om vanuit een breed perspectief mensen te verbinden. Dit is een mooi maar ook ingewikkeld ideaal dat meteen de vraag oproept *hoe dit in onderwijs mogelijk gemaakt gaat worden*. Als je inclusie puur vanuit de westerse invalshoek voor elkaar probeert te krijgen, gaat het mis.
2. Voorgesteld wordt om in de bijgestelde visie op het leergebied op pag. 2 twee zinnen onderaan in de rubriek *Relevantie* om te ruilen. Dus: Onderwijs in kunst en cultuur geeft elke leerling de kans in aanraking te komen met kunst en cultuur en het effect daarvan actief te ervaren. Het leert leerlingen zich en zo verder.

Antwoorden consultatievragen

1. Het onderliggende kader voor dit leergebied bestaat uit 'maken en betekenis geven' en 'meemaken en betekenis geven'. Het ontwikkelen van het artistiek-creatief vermogen is daarbij het uitgangspunt. In hoeverre kunt u zich vinden in dit aangepaste kader? Geef aan op een schaal van 1-4 (1=onvoldoende, 2=matig, 3=voldoende, 4=goed). Licht uw antwoord toe en geef suggesties voor verbetering mee.

- De waarderingen over het aangepaste kader lopen uiteen van 2 tot 4. De reacties van de kunstdisciplines beeldende vorming, dans en drama zijn verdeeld. Hieruit spreekt dat de begrippen en gekozen formuleringen verschillend appelleren aan de eigen onderscheidende aard van de verschillende kunstvakken. Het gevolg is dat de ene kunstdiscipline zich meer herkent in de gekozen omschrijvingen dan de andere. Dit kan niet de bedoeling zijn. Verwijzing naar de verschillende kunstdisciplines is volgens ons noodzakelijk voor een goed begrip van de gehanteerde kernbegrippen. Geef daarbij in ieder geval ook aan dat het om artistiek-creatief vermogen in beeld, klank, woord en bewegingstaal gaat. Zo geef je duiding en voorkom je

abstracte en inhoudsloze begrippen die bovendien zo multi-interpretabel zijn dat ze geen houvast bieden. Andere opmerkingen en vragen zijn:

- Zin bij 'Inhoud van de opdracht', regel 12 uitbreiden: Onderdeel van dat proces is te kijken naar werk van kunstenaars, artiesten, vormgevers en andere makers. Is het de bedoeling dat het *artistiek-creatief vermogen* in alle kunstvakken apart wordt doorlopen?
- Begrippen 'artistiek' en 'creatief' zijn niet onderscheidend genoeg van elkaar gedefinieerd. **Onduidelijk is tevens hoe deze begrippen zich verhouden tot het begrip 'kunst' dat in de bijgestelde visie veel wordt gebruikt maar in de grote opdrachten niet meer.**

2. In hoeverre dekken de definities de inhoud van maken, meemaken en betekenis geven? Geef aan op een schaal van 1-4 (1=onvoldoende, 2=matig, 3=voldoende, 4=goed). Licht uw antwoord toe en geef suggesties voor verbetering mee.

Waarderingen lopen sterk uiteen van 2 tot 4. Enkele opmerkingen:

- Meemaken heeft een passieve associatie; wekt de suggestie dat leerlingen de ontvangende partij zijn. Mogelijke alternatieven: *beleven, doorleven, beschouwen*.
- De ontwikkeling van het artistiek-creatief vermogen wordt het sterkst gevormd door de ervaring van het maken van kunst, in het spel, het maken van beelden, in het dansen en muziek maken. Teveel ligt in de begrippen en formuleringen het accent op dat wat door kunst geleerd wordt en te weinig op het maken van kunst als doel op zich.

3. In hoeverre beschrijven de negen grote opdrachten de essentie van het hele leergebied Kunst & Cultuur? Geef aan op een schaal van 1-4 (1=onvoldoende, 2=matig, 3=voldoende, 4=goed). Licht uw antwoord toe en geef suggesties voor verbetering mee.

Waarderingen lopen uiteen van 2 tot 4. Wederom opvallend zijn de reacties tussen de kunstdisciplines

- De ambachtelijke kant van het kunstonderwijs, het zelf doen en ervaren is te weinig herkenbaar in de grote opdrachten: het leergebied glijd zo teveel af naar het domein van de cultuur. Om die reden wordt de nieuw uitgewerkte opdracht F. '*Vergroot het repertoire met technieken en vaardigheden*', positief gewaardeerd. Betreurd wordt dat het de enige van de negen grote opdrachten is waarin maken prominent aanwezig is, dit wordt te mager gevonden.
- De omschrijvingen van de grote opdrachten leggen te sterk de nadruk op cognitieve vaardigheden, op (kritisch) denken en handelen. Teveel hoofd en handen, te weinig hart. Een belangrijke essentie van kunstmaken is het directe doen en de gevoelservaring die daarmee gepaard gaat. In het moment zelf wordt de gevoelswereld aangesproken wat de basis legt voor innerlijk (be-)leven, inlevingsvermogen en mogelijkheden tot verbeelding en fantasie. Ook gemist wordt de waarde van de gezamenlijke ervaring en het gevoel van verbinding dat zo ontstaat: de betekenis van het samen dansen, samen spelen. **Het samen doen dient beschouwd te worden als een op zichzelf staande waarde van het kunstonderwijs. Wanneer de aandacht te snel wordt verlegd wordt naar het cognitieve, het kritisch denken en het reflecteren wordt een belangrijke essentie van het kunstonderwijs gemist.**
- **Het lichamelijke en zintuigelijke aspect van kunst en kunstbeleving wordt te weinig belicht in de grote opdrachten. Waarom zijn (senso)motorische vaardigheden niet opgenomen bij de brede**

vaardigheden? Of wordt dat bedoeld met 'handelen'? Het zou een betere discipline-overstijgende samenwerking mogelijk maken met het vakgebied Sport en Beweging.

- Door de *algemene*, nog *abstracte* taal is het onderscheid tussen de grote opdrachten en hun specifieke waarde en betekenis onvoldoende duidelijk. Ook de titels bieden daarvoor te weinig houvast en nemen de lezer onvoldoende mee. Dit is ook voor de vertaling naar de onderwijspraktijk geen goede zaak. Concretere, meer bondige formuleringen zijn gewenst.
- Bij alle grote opdrachten wordt gewerkt aan ongeveer dezelfde '*brede vaardigheden*'. Zijn alle negen opdrachten wel nodig dan?

4. In hoeverre maakt de nieuw uitgewerkte opdracht F (Vergroot het repertoire met technieken en vaardigheden) duidelijk wat er mee wordt bedoeld? Geef aan op een schaal van 1-4 (1=onvoldoende, 2=matig, 3=voldoende, 4=goed) Licht uw antwoord toe en geef suggesties voor verbetering mee.

- Reacties lopen sterk uiteen - van 2 tot 4.- Deze opdracht stelt het meest concreet de ambachtelijke praktijk van de kunstvakken aan de orde, gericht op creëren en ontwikkeling van de maker in de leerling. Wat ontbreekt is de vermelding van de kunstvakken, zowel elk apart als in hun onderlinge samenhang. Dat is een gemiste kans.
- Deze opdracht is een succes als iedere leerling de ruimte krijgt om zowel te verkennen als zich in een bepaald gebied te specialiseren: aquarelleren, houtbewerking of keramiek etc.
- Waarom gaat het bij deze opdracht meteen over ongemak en over plezier dat pas ontstaat wanneer iets lukt. Kinderen willen, dansen, spelen, zingen! Er ontstaat bijna onmiddellijk plezier. De kunstvakken komen tegemoet aan een primaire menselijke behoefte en creëren zo zingeving en welbevinden.
- Waarom is juist bij deze opdracht opgenomen dat '*Samen werken aan vaardigheden vraagt om een sfeer waarin leerlingen zich veilig voelen om te kunnen experimenteren, oefenen en repeteren*'. Het 'zich veilig voelen' is belangrijk voor het totale (kunst-)onderwijs.

5. In hoeverre maakt de nieuw uitgewerkte opdracht G (Vervreemden en verwonderen kunst en cultuur?) duidelijk wat er mee wordt bedoeld? Geef aan op een schaal van 1-4 (1= onvoldoende, 2=matig, 3=voldoende, 4=goed). Licht uw antwoord toe en geef suggesties voor verbetering mee.

Waarderingen lopen uiteen van 2 tot 4.

- Naar 'kunst kijken en een beredeneerde reactie leren geven' wordt door iedereen zeer belangrijk gevonden voor de ontwikkeling van leerlingen. Wel wordt gemeend dat de opdracht teveel de ontwikkeling van cognitieve vaardigheden benadrukt en te weinig uitgaat van de beleving en eigen associaties van de leerling. Een filosofisch vraaggesprek over eigen werk of werk van een kunstenaar kan het beste gestart kan worden vanuit de eigen beleving.
- De titel van de opdracht suggereert teveel dat het alleen over vervreemden en verwonderen gaat. Filosofie stelt het weten uit, en richt zich op het vragen. Doordat leerlingen leren het oordeel of het weten uit te stellen en vragen te beantwoorden met wedervragen, verdiept zowel het proces als het product en iemands inzicht in zichzelf. Een betere titel is misschien: 'Stelt kunst vragen?' of 'Vragen stellen met, door en over kunst' of simpelweg 'Vragen stellen: wat is kunst?'

- De - filosofische - wijze van bevragen van opdracht G is ook inzetbaar bij andere opdrachten.
- De term 'vervreemden' in de titel en de tekst is lastig en wordt bovendien gemist in de begrippenlijst. Een suggestie: 'het **vertrouwde onvertrouwd maken om zodoende een schok te veroorzaken bij het publiek over de maatschappelijke situatie die wordt uitgebeeld?**' Gevonden via Google, iets voor de begrippenlijst? Begin de titel met verwonderen. Verwonderen kan ook betekenen dat je iets vreemd vindt.
- Opdracht G legt net als veel andere opdrachten, te sterk de nadruk op reageren op de hedendaagse wereld, context of thema's. Gepleit wordt om de vrije fantasie, zonder te reflecteren op het hier en nu, een ruimere plek te geven binnen het nieuwe curriculum.

6. In hoeverre herkent u de uitgangspunten en inhoud uit de visie van het ontwikkelteam Kunst & Cultuur in de grote opdrachten? Geef aan op een schaal van 1-4 (1=onvoldoende, 2=matig, 3=voldoende, 4=goed). Licht uw antwoord toe en geef suggesties voor verbetering mee.

Waarderingen lopen uiteen van 2 tot 4, van goed tot zeer matig. Reden voor een lage waardering is het algemene karakter van deze vraagstelling.

7. In hoeverre vindt u de visualisatie als een weergave van de visie en de grote opdrachten behulpzaam? Geef aan op een schaal van 1-4 (1=onvoldoende, 2=matig, 3=voldoende, 4=goed). Licht uw antwoord toe en geef suggesties voor verbetering mee.

- Waarderingen lopen uiteen van 2 tot 4.
- Dat gepoogd is de visie en grote opdrachten te visualiseren in de vorm van een figuur wordt zeer gewaardeerd. Beseft wordt dat de figuur nog niet af is en net zoals het herontwerpproces van het curriculum zich nog in een staat van 'work in progress' bevindt en nog niet het eindstation is. De volgende vragen worden gesteld:
- Hoe verhouden de cirkels zich onderling tot elkaar en wat is hun wat hun samenhang?
- Is er sprake van een hiërarchie in opbouw van de cirkels?

8. Bij welke grote opdracht is het voor u onvoldoende duidelijk wat er mee wordt bedoeld? Noem in uw antwoord eerst de titel van de grote opdracht en licht uw antwoord toe.

- De titel 'kleur verhalen door artistieke expressie' is lastig. De term 'verhalen' kan de indruk wekken dat het om concrete verhalen gaat. Dat is bij abstracte kunsten zoals muziek en dansen niet het geval. Het moet zeker niet uitgelegd worden als 'uitbeelden van'.
- De opdracht 'vervreemden en verwonderen' wordt benaderd vanuit een filosofische invalshoek en zou verrijkt kunnen worden door toevoeging van kunsthistorisch onderzoek.

9. In hoeverre sluiten de grote opdrachten aan bij (recente) wetenschappelijke of vakdidactische inzichten op betreffend thema? Geef aan op een schaal van 1-4 (1=onvoldoende, 2=matig, 3=voldoende, 4=goed). Licht uw antwoord toe.

- De grote opdrachten zijn dermate algemeen dat ze overal bij kunnen aansluiten. Wel moet je als docent goed thuis zijn in de materie om de vereiste kennis soepel en in samenhang in te kunnen zetten.
- Ook is het nodig en nuttig om de grote opdrachten te voorzien van vakdidactische en leertheoretische onderbouwing. Lessen in beeldend, dans, drama en muziek kunnen beredeneerd worden gegeven. Zie bijvoorbeeld *Kennisbases en Profilering*, <https://www.10voordelaar.nl/documents/kennisbasispabo.pdf>. Graag opnemen in de literatuurlijst, evenals: Heijdenus-de Boer, E., Van Nunen, A., & Valenkamp, M. (2014). *Dans!, Praktisch Handboek voor het basisonderwijs*. Bussum: Coutinho. Deze publicaties graag ook opnemen in de literatuurlijst.

10. In hoeverre zijn de grote opdrachten geschikt voor uw onderwijssector? Geef aan op een schaal van 1-4 (1=onvoldoende, 2=matig, 3=voldoende, 4=goed). Licht uw antwoord toe vanuit uw onderwijssector.

- Docenten in het voortgezet onderwijs veronderstellen meer dan in het primair onderwijs dat de grote opdrachten redelijk tot goed geschikt zijn voor alle niveaus in het vo. Voor het primair onderwijs zijn er meer twijfels, met name voor het jonge kind.
- Gemeend wordt dat om in het onderwijs geschikt en toepasbaar te zijn de grote opdrachten nog verdere invulling behoeven. Duidelijkere definities, thema's en onderwerpen. Wenselijk is dat de grote opdrachten behalve meer vakgericht ook meer gefundeerd worden in de kunsttheorie.

11. In hoeverre bent u tevreden over de wijze waarop er aandacht is gegeven aan samenhang met de andere leergebieden (Kunst & Cultuur, Mens & Maatschappij, Mens & Natuur, Bewegen & Sport, Burgerschap, Digitale geletterdheid en Rekenen/wiskunde). Geef aan op een schaal van 1-4 (1=onvoldoende, 2=matig, 3=voldoende, 4=goed). Licht uw antwoord toe en geef suggesties voor verbetering mee.

- Meer samenhang met andere leergebieden wordt algemeen toegejuicht. De voorstellen daartoe in het tussendocument worden van harte ondersteund en onder de juiste omstandigheden ook zinvol en haalbaar geacht. Aanvullend worden de volgende vragen gesteld:
- Niet bij alle grote opdrachten is de samenhang met andere leergebieden aangegeven. Zo wordt bijvoorbeeld de samenhang met Sport en Beweging gemist. Zijn andere samenhangen vergeten of zijn er bepaalde redenen om ze niet te vermelden? Bij grote opdracht D *Werk aan vernieuwing en innovatie* wordt genoemd dat samenwerking tussen kunst en wetenschap en kunst en techniek beoogd wordt. Dit wordt zeer interessant gevonden en gehoopt wordt dat dit idee realiteit wordt en niet blijft hangen in een fictief idee.